

TALABALARDA O`Z-O`ZIGA BO`LGAN ISHONCH VA ISHONCHSIZLIK HISSINI O`RGANISHNING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI

D. M. G`aybullayeva

Nizomiy nomidagi TDPU “Amaliy psixologiya” kafedrasida o`qituvchisi

Sh. Parpiyeva

Nizomiy nomidagi TDPU “Amaliy psixologiya” kafedrasida o`qituvchisi

АННОТАЦИИ

Данная статья посвящена к теоретическому и практическому изучению проблемы уверенности и неуверенности в себя у студентов, которая является одной из самых актуальных проблем. Уверенность в себе - характеристика личности, которая обеспечивает эффективность деятельности и общения, успешность адаптации к социальной среде. В статье описаны психологические особенности уверенности и неуверенности в себе у студентов высших учебных заведений.

ABSTRACT

This problem is one of the most pressing issues today, because self-confidence is a characteristic of the individual, which ensures the effectiveness of activity and communication, the success of adaptation to the social environment. The article describes the psychological features of the theoretical and practical study of students' confidence.

So'nggi yillarda jahon psixolog olimlari tomonidan ishonch fenomenini o'rganish tobora ko'payib bormoqda. Bu atama 1971 yilda S. Djurardom tomonidan taklif qilingan bo'lib, ishonch tushunchasini u shunday ta'riflaydi: "shaxsning o'zi haqida boshqa insonlarga nisbatan shaxsiy ma'lumotlarga ega bo'lishi, ya'ni "xabar" ma'nosini bildiradi".

Birinchi marta P. Laskou tomonidan "ishonch" hissini o'rganish uchun dastlabki qadamlar qo'yildi. U ishonchni o'z-o'zini anglash jarayonida o'zini namoyon qiladigan hodisa deb hisoblagan. Uning fikriga ko'ra, ishonch hissi insonning boshqa odamlarga va butun dunyoga nisbatan ochiq munosabat bildirishini ifodalaydi. Uning nazariyasiga ko'ra, ishonch hissining shakllanishi dastlab bolalik davrida sodir bo'lib, u psixologik jihatdan sog'lom shaxsning eng muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. [1, 79-85].

E.Erikson shaxsning chaqaloqlik davrida ishonch va ishonchsizlik hissini shakllantirishga e'tibor qaratdi. E.Erikson yosh davrlari bo'yicha insonning rivojlanish nazariyasida har bir yosh bosqichida rivojlanishi kerak bo'lgan fazilatlarni tasvirlab berdi. Uning nazariyasiga ko'ra, 1 yoshdagi bola, ijobiy-psixologik ijtimoiy vaziyatda bo'lishi, insonning hayotga bo'lgan asosiy ishonch hissini rivojlantirishga, keyinchalik esa boshqa barcha fazilatlarni shakllantirishga xizmat qilishini lozim. Agar ishonch hissi shakllanmagan bo'lsa, bunga qarama-qarshi tarzda ishonchsizlik hissi paydo bo'ladi.

Bundan tashqari E.Erikson ishonch hissini shakllantirishda nafaqat boshqalarga, balki o'z-o'ziga bo'lgan ishonch, o'z ehtiyojlari va istaklarini amalga oshirish qobiliyatiga ega bo'lish kerakligi eng muhim omil deb hisoblaydi.

Bolaning dunyoga bo'lgan ishonch hissini anglashi, uni his qilishi shaxsning odamlar bilan uyg'unligining asosi sifatida, ular bilan muloqot qilish va parallel ravishda o'zini shaxs sifatida ta'kidlash qobiliyatining asosi sifatida belgilab, E.Erikson sog'lom shaxsning ko'rsatkichlaridan biri sifatida ishonch hissiga alohida ahamiyat beradi [2, 134-146].

Gumanizm psixologiyasining asoschisi A.Maslou ishonch hissini o'z-o'zini anglaydigan shaxsni shakllantirish uchun zarur psixologik omillardan biri deb hisoblaydi. U o'z-o'zini anglash nazariyasida ishonch hissini dunyoga bo'lgan munosabat shakli sifatida ko'radi va bolaning asosiy ehtiyojlarini qondirish natijasida ishonch hissi paydo bo'ladi, deb ta'kidlaydi. A. Maslou, o'z-o'zini namoyon qiladigan shaxs birinchi navbatda dunyoga ishonchli munosabatda bo'lishi kerakligini aytadi [3, 25-29].

Bundan tashqari, u ishonchni nafaqat atrofdagi dunyoga nisbatan munosabat sifatida, balki o'z-o'ziga bo'lgan munosabat sifatida ham ko'rib chiqish kerak deb hisoblagan.

XX asrning 80-yillari oxirida psixologlar ishonch hodisasini o'rganishga dastlabki harakatlarni boshladi.

Ishonch - bu inson psixikasini o'rganish uchun asosiy sub'ektiv yondashuv bo'lib, u shaxs shakllanishining hayot jarayonida mustaqil ravishda amalga oshiriladigan psixologik xususiyat sifatida tadqiq qilindi. Shu bilan birga, ishonch hissi o'z-o'ziga bo'lgan ishonch va atrofdagi dunyoga bo'lgan ishonchning mustahkamligi sifatida ham qaraladi.

V. A. Petrovskiy o'zining kontseptsiyasida o'z - o'ziga bo'lgan ishonch hissini tuzilishini shunday tasvirlaydi: “ishonch - bu insonning voqea-hodisalarga bo'lgan munosabati bilan o'z imkoniyatlarini aks ettiruvchi ko'rsatkich, shaxsda ishonch hissi

bo'lmasa, inson xech bir faoliyatni amalga oshirishi mumkin emas". Ijtimoiy psixologiyada ishonch hissi do'stlik munosabatlari bilan bog'liq holda ko'proq rivojlanadi.

A. N. Leontev “agar, shaxsda kuchli irodali harakatlar bilan birgalikda o'ziga bo'lgan ishonch hissi rivojlantirilsa, inson har qanday faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishda “asos” bo'lib xizmat qilishini ta'kidlaydi. Faoliyatga nisbatan ishonchsiz munosabatda esa, shaxs faoliyatda rivojlanishga erisha olmaydi” deb ta'kidlagan [4, 81-95].

T.P.Skripkina uzoq yillar davomida ishonch hissini o'rganish bilan shug'ullandi. Uning fikriga ko'ra, ishonch hissi shaxsning qiymat-semantik tuzilmalariga berilgan asosiy rolni anglash va shaxsning empirik tuzilmasining asosiy manbai sifatida belgilanadi. Uning ta'kidlashicha, har qanday shaxslararo munosabatlarda muloqot jarayoniga semantik maqom beradigan hodisa bu ishonchdir.

Ta'kidlash joizki, ishonch hissini o'rgangan olimlar fikrlariga ko'ra, ishonch hissi- shaxs munosabatlarining dastlabki asosi hisoblanadi.

Ishonch va ishonchsizlik hodisalarini o'rganishda olimlar iqtisodiy vaziyatga va boshqalarga qarab, qiymat yo'nalishlarini tanlash bilan, shaxsning yo'naltirilganligi bilan bog'liq holda ularning namoyon bo'lishining turli xususiyatlarini ko'rib chiqdilar.

Ishonch va ishonchsizlik namoyon bo'lishining o'ziga xos xususiyatlaridan biri gender farqdir. T. P. Skripkin tomonidan birinchi marta ishonch hissini namoyon qilishning gender xususiyatlari muammosi tadqiq etildi. Ishonch va ishonchsizlik hissi namoyon bo'lishining gender xususiyatlari haqidagi qiziqishlar va ko'plab savollarga javob topish maqsadida ishonch hissining jins xususiyatlarga bog'liqligini o'rganish maqsadida inson obrazi o'rganib chiqildi.

Biz tomondan o'tkazilgan tadqiqotning dolzarbligi ushbu hodisaning odamlar o'rtasida psixologik yaqinlikni yaratish va saqlab qolish uchun muhimligini nazariy asoslashda, ishonchning gender jihati, uning sifatli shaxslararo munosabatlarni qurishga ta'siri olimlar tomonidan to'liq o'rganilmaganligi bilan belgilanadi.

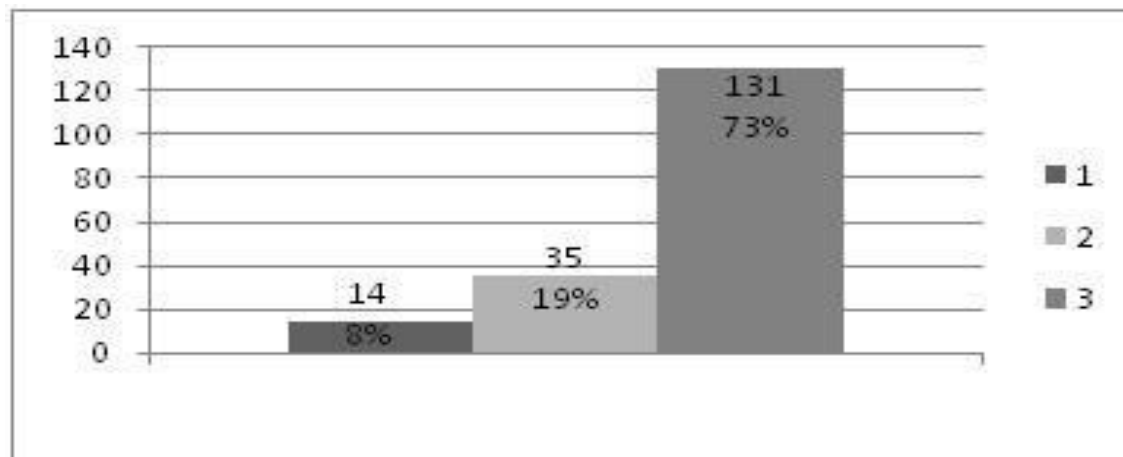
Tadqiqotning maqsadi OTM talabalarida ishonch va ishonchsizlik namoyon bo'lishining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishdir.

Tadqiqot ob'ekti-shaxsda ishonch va ishonchsizlik muammosi.

Tadqiqotning predmeti–yogit va qiz larda ishonch va ishonchsizlik hissining namoyon bo'lishi.

Nazariy tadqiqotlar asosida biz ishonch va ishonchsizlik hissining namoyon bo'lishida gender farqlar borligini taxmin qildik.

Tekshiriluvchilarning o'zlariga bo'lgan ishonch ko'rsatkichkari

1 - yuqori ishonch darajasi; 2 - o'rta ishonch darajasi; 3 - past ishonch darajasi

1-rasm

Tadqiqot natijalaridan talabalarning ishonch darajasi asosan pastligini ko'rish mumkin. Keyin biz ishonch va ishonchsizlik hissini ajratib, izlanishlarimizni davom ettirdik. Buning uchun biz A.B. Kupreychenkoning “Dunyodaga, boshqa odamlarga, o'ziga bo'lgan ishonch va ishonchsizlikni o'rganish” metodikasidan foydalandik.

Keltirilgan matematik mezondan foydalangan holda yigitlar va qizlarda ishonch va ishonchsizlik hissining ko'rsatkichlarini taqqoslab tahlil qilib, quyidagilarni aniqladik:

Tekshiriluvchilarning ishonch va ishonchsizlik bo'yicha jinsiy tafovurlari

2-rasm

darajalar	Ishonch hissi		Ishonchsizlik	
	Yigitlar	Qizlar	Yigitlar	Qizlar
Yuqori	21	15	47	82
O'rtacha	60	79	35	15
Past daraja	2	3	1	□

1. Ushbu tadqiqotda ishtirok etgan qizlar va yigitlar o'rtasida ishonch darajasi bo'yichastatistik jihatdan sezilarli farq bor; shuning uchun ishonch fenomenining mazmuni va namoyon bo'lishi ular uchun har xil bo'ladi.

2.Ushbu tadqiqotda ishtirok etayotgan qizlar va yigitlar o'rtasida ishonchsizlik darajasini taqsimlashda statistik jihatdan sezilarli farq bor.

Shunday qilib, matematik mezonlardan foydalangan holda, biz yigit va qizlar o'rtasidagi ishonch va ishonchsizlik hodisalarining namoyon bo'lishida farqlar borligi haqidagi faraz tasdiqlandi. Tadqiqotimizning amaliy ahamiyati shundan iboratki, shonch va ishonchsizlik hodisalarini o'rganishda insonning jins xususiyatlari katta ahamiyatga ega.

REFERENCES

1. Леонтьев А. А. Психология общения. Тарту, 1974.
2. Ильин Е. П. Психология доверия. СПб.: Питер, 2013. 288 с.
3. Маслоу А. Самоактуализация. Психология личности. М., 1982.
4. ALIMOVA, G. (2020). KICHIK MAKTAB YOSHIDA O'QUVCHI SHAXSINING PSIXOLOGIKPEDAGOGIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI. *Pedagogik mahorat*, 103-107.
5. Alimova, G., & Alimova, A. (2020). SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS FOR EFFECTIVE ENTREPRENEURIAL ACTIVITY. *ІМПЕРАТИВ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ*, 246-250.
6. Jalilova, S. X. (2020). SHAXS ISTE'MOLCHILIK XULQINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTLARI ILMIY-NAZARIY JURNALI*, 240-244.
7. Taskarayevna, N. Z. (2020). Maktabgacha yosh davridagi bolalarda milliy xususiyatlarni shakllantirish yo'llari. *Oriental Art and Culture*, (II), 79-85.
8. Nishanova, Z. T. (2020). Ommaviy axborot vositalari xodimlarining shaxs milliy tarbiyasi oldidagi vazifalari. *Science and Education*, 1(2), 358-363.
9. Нишанова, Х. В. (2019). Развитие интеллектуальных способностей у студентов вузов. *Наука и образование сегодня*, (6-2 (41)), 58-59.
10. Нишанова, З. Т., & Худоёрова, М. (2017). ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ НАДЛЕЖАЩЕЙ ИНДИВИДУАЛИЗИРОВАННОЙ ПОДДЕРЖКИ ДЕТЯМ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ. In *Сборники конференций НИЦ Социосфера* (No. 26, pp. 60-62). Vedecko vydavatelske centrum Sociosfera-CZ sro.
11. Нишанова, З. Т., & Парпиева, Ш. А. (2015). Имконияти чекланган ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришининг психологик жиҳатлари. *Современное образование (Узбекистан)*, (12), 69-73.
12. Kh, D. S. (2021). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF FORMATION OF IMPORTANT PROFESSIONAL QUALITIES IN FUTURE TEACHERS. *INFORMATION TECHNOLOGY IN INDUSTRY*, 9(3), 910-917.

13. Jalilova, S. X., & Mirzayeva, U. B. (2021). Psychological Characteristics of the Formation of Professional Motives in Adolescents. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY*, 2(10), 108-110.
14. Halikova, S. T. (2022). ТАЛАБАЛАРДА АҚЛИЙ ТАРАҚҚИЁТ ВА ИНТЕЛЛЕКТ МУАММОЛАРИНИ ЎРГАНИШ. ГЛОБАЛ ДУНЁДА ПСИХОЛОГИЯ ФАНИ: НАЗАРИЯ ВА АМАЛИЁТ, ЧАҚИРУВЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР, 86-88.
15. Алимova, Г. (2021). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИХ ОТНОШЕНИИ. *ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ ФАКТОР*, 43-48.
16. ALIMOVA, G., & ALIMOV, A. (2021). PSIXOLOG SHAXSIDA REFLEKSIV MADANIYAT RIVOJLANISHINING PSIXOLOGIK OMILLARI. *PEDAGOGIK MAHORAT*, 58-61.
17. Қаршиева, Д. С., & Расулова, З. (2021). ПЕДАГОГИК ФАОЛИЯТДА БОЛАЛАР АГРЕССИВ ХУЛҚ АТВОРИНИ БОШҚАРИШНИНГ ПСИХОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 1723-1734.
18. Qarshiyeva, D. S. (2021). PEDAGOGIK JARAYONDA STRESS VA AGRESSIV XULQ-ATVORNI BOSHQARISH PSIXOKORREKSIYASI. *TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTLARI ILMIY-NAZARIY JURNALI*, 115-123.
19. Kharshieva, D., & Atabaeva, N. (2021). STRESS AND ALTRUISM. *ВЕСТНИК ИНТЕГРАТИВНОЙ ПСИХОЛОГИИ*, 90-92.
20. Қаршиева, Д. С. (2020). КАСБИЙ СТРЕСС ВА УНИНГ ДЕТЕРМИНАНТЛАРИ. *“PSIXOLOGIYA” ILMIY JURNAL*, 59-63.
21. Mukhsinov, S. N. (2021). Improvement to the means and methods of developing special physical preparation of young handball players as well as controlling the level of preparation. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2021(06), 143-152.
22. ХОЛМУРОДОВ, Л. (2021). Мактабгача ёшдаги болаларнинг жисмоний сифатларини ривожлантириш. *Фан-Спортга*, (1), 46-49.
23. Abdurashidovich, S. S. Exercise programs which are devoted to preparing by technical trainings for gymnastics, their attitudes to motor skills and rhythm-tempo-structure.
24. Халмухамедов, Р. Д., Махмудова, М. М., Рахматов, Б. Ш., Маъмурова, Л. К., & Эркинова, Н. М. (2021). Методика физической подготовки студенток высших образовательных учреждений на основе использования комплексов «Узбек

жанг санъати». *Academic research in educational sciences*, 2(Special Issue 1), 220-227.

25. Yarashev, K. D., & Rakhmatov, B. S. (2021). The effectiveness of the formation during the experiment of the accuracy of the impact on the right and left foot when exposed to the load on the rotational movement in taekwondo at the age of 15-16 years. *Eurasian Journal of Sport Science*, 1(2), 124-130.

26. Ishtayev, J. M., & Gapparov, Z. (2022). Development of explosive ability in schoolchildren (on the example of 10-11 grades). *Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences*, 2(2), 56-59.

27. Эштаев, С. А., Мусаев, Б. Б., Мусаева, А. Р., & Пахрудинова, Н. Ю. (2021). Степень влияния вариантов чередование видов гимнастического многоборья на организм юных гимнастов. *Фан-спортга*, 18-20.

28. Сулейманов, М. А. Э. У. (2022). Методы и средства управления процессом обучения гимнастическим упражнениям на кольцах. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES*, 3(1), 28-36.

29. Давурбаева, М. Ж. (2020). 1-4 синф ўқувчиларининг жисмоний тайёргарлигини ривожлантиришда асосий гимнастика воситаларининг самарадорлиги. *FAN va JAMIYAT*, 48-51.

30. Эргашев, Б. Д., & Захритдинов, А. Т. (2020). Общие педагогические методы физического воспитания. *Наука, образование и культура*, (1 (45)).

